

MVCRX02V0YFT
prvotní identifikátor

odbor všeobecné správy
náměstí Hrdinů 1634/3
Praha 4
140 21

Č. j. MV-185207-4/VS-2015

Praha 8. března 2016
Počet listů: 5
Přílohy: 0

Rozeslat dle rozdělovníku

INFORMACE č. 8/2016

Určování otcovství souhlasným prohlášením rodičů

Prohlášení o určení otcovství se činí osobně před soudem nebo před matričním úřadem. Nezletilý, který není plně svéprávný, činí prohlášení vždy před soudem.¹ Prohlášení o určení otcovství lze učinit i před zastupitelským úřadem České republiky v cizině, když konzulární funkce záleží mj. v provádění funkce notáře, civilního matrikáře a obdobných funkcí a ve výkonu některých funkcí administrativní povahy za předpokladu, že to není v rozporu se zákony a předpisy přijímajícího státu².

I. V matriční praxi jsme se setkali s případem, kdy žena (SO Číny), která dítě v Číně osvojila, určila otcovství souhlasným prohlášením k tomuto dítěti spolu se svým manželem (SO ČR). Po konzultaci s Ministerstvem spravedlnosti sdělujeme v této věci tento právní názor.

Obecná právní úprava ve věcech s cizím prvkem je obsažena v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění zákona č. 375/2015 Sb., (dále jen „ZMPS“). Ustanovení § 2 ZMPS zakládá aplikační přednost mezinárodních smluv a přímo použitelných ustanovení práva Evropské unie. V případě, že daná věc není upravena žádnou mezinárodní smlouvou ani předpisem Evropské unie, použije se úprava obsažená v ZMPS. V dané věci mezi Českou

¹ § 779 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

² Čl. 5 písm. f) vyhlášky č. 32/1969 Sb., o Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích.

republikou a Čínskou lidovou republikou nebyla sjednána žádná dvoustranná mezinárodní smlouva, která by danou problematiku upravovala, a podle našeho názoru na dotčené právní vztahy nedopadá ani žádná z vícestranných smluv, jimiž by byly obě země vázány. Obdobně máme za to, že nelze vzít v úvahu ani žádné přímo použitelné ustanovení práva Evropské unie (z rozsahu působnosti nařízení (ES) č. 2201/2003, tzv. nařízení Brusel IIa, jsou mj. otázky určení otcovství vyňaty).

Soudní pravomoc rozhodovat ve věcech určení rodičovství je obsažena v § 53 ZMPS, zatímco právo rozhodné obsahuje ustanovení § 54 ZMPS. Z ustanovení § 54 odst. 2 ZMPS vyplývá, že českého právního řádu se užije v případě, že má dítě na území České republiky obvyklý pobyt a je-li to v jeho zájmu. Z důvodové zprávy k ZMPS přitom vyplývá, že pojem obvyklého pobytu ve svém obsahu vychází z vymezení obsaženého v judikatuře Soudního dvora Evropské unie, jež místem obvyklého pobytu rozumí místo, které je stálým nebo obvyklým centrem zájmů osoby. Důvodová zpráva v tomto směru uvádí, že by měla být brána v úvahu „zejména rodinná situace zaměstnané osoby; důvody, které ji vedly k přestěhování; délka a kontinuita jejího pobytu; skutečnost, že má v místě stabilní zaměstnání a její úmysl, jak se jeví ze všech okolností“. Otázka, zda je aplikace českého práva v zájmu dítěte, je ponechávána k vyřešení příslušnému orgánu, který o věci rozhoduje. Konečně ustanovení § 54 odst. 3 ZMPS obsahuje subsidiárně použitelnou normu stanovící, že k platnosti určení rodičovství postačuje, stane-li se tak podle právního řádu státu, v němž došlo k prohlášení o uznání rodičovství. Určením rodičovství se zde tedy míní dobrovolné uznání rodičovství (např. společným prohlášením manželů). Cílem této normy je posoudit předmětný akt podle práva, jímž se řídí orgány (zpravidla matriční úřady), před nimiž k určení (uznání) došlo.

S ohledem na shora uvedené se domníváme, že v nastíněném případě bude **rozhodným právem právo české, a že tudíž přípustnost určení otcovství k dítěti bude třeba posoudit dle ustanovení českého právního řádu.**

V daném případě byla podle cizozemského práva jako matka do rodného listu dítěte zapsána žena, která je osvojila. Lze se tedy domnívat, že dle čínského práva osvojením dítěte vstupuje osvojitel do právního postavení rodiče dle úpravy rodinného práva. Obdobně je tomu i podle práva českého, neboť § 794 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „NOZ“) stanoví, že osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní. Podle ustanovení § 797 NOZ se osvojitel zapíše do matriky jako rodič dítěte, ustanovení § 833 odst. 1 NOZ proto stanoví, že osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou, jakož i práva a povinnosti z tohoto poměru vyplývající.

Otázka určení otcovství je upravena v ustanovení § 776 a násl. NOZ.

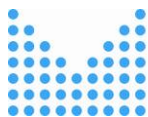

Ze shora popsaných skutečností se domníváme, že platný text právního předpisu připouští dvojí výklad.

1. V posuzovaném případě k určení otcovství k dítěti podle § 776 až 778 NOZ nedošlo, bylo by tedy možné mít za to, že nic nebrání určení otcovství dle ust. § 779 odst. 1 NOZ. Dále lze říci, že žena, která je v rodném listě dítěte (tedy i v příslušné matriční knize – srov. ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů) zapsána jako matka, je v právním postavení matky dítěte bez ohledu na to, zda je biologickou matkou dítěte (tedy zda je porodila), či zda byla do matriční knihy jako matka zapsána z důvodu osvojení dítěte. Osvojení je třeba chápat jako statusovou změnu, při níž se v podstatě nahrazuje biologický svazek rodičovství přirozeného. Je jím založen vztah plně nahrazující biologické rodičovství. Osvojením zcela zanikají dříve existující právní vztahy mezi osvojencem a původní rodinou a namísto nich vznikají nové právní vztahy mezi osvojencem a osvojitelem a jeho příbuznými. Vzniká úplně nový statusový vztah mezi osvojencem a osvojitelem. Biologická vazba mezi biologickým rodičem a dítětem není pro tyto vztahy nikterak relevantní, rozsah rodičovské odpovědnosti je stejný, jako když rodičovská odpovědnost vznikne na základě biologického rodičovství, biologičtí rodiče ztrácí i právo na styk s osvojeným dítětem.

Ze shora uvedeného by vyplývalo, že i žena, která dítě osvojila, může učinit souhlasné prohlášení o určení otcovství dítěte podle ustanovení § 779 NOZ.

2. Řada odborníků však zastává zcela odlišný názor. Vychází přitom z předpokladu, že biologické příbuzenství zůstává vždy zachováno alespoň jako materiální fakt. V tomto ohledu byl vysloven názor, že mezi práva, která osvojením nemohou osvojiteli vzniknout, patří právo na souhlasné prohlášení o určení otcovství. Z tohoto pohledu je úprava určování rodičovství podle § 775 a násl. NOZ určena především pro určování rodičovství, které je založeno rodičovstvím biologickým. Podobnou logikou je vedena i rozhodovací praxe Ústavního soudu: „Z povahy věci musí právní vymezení rodiny reflektovat především existenci biologických vztahů. Z toho vyplývá i požadavek, aby právní určení otcovství, nejedná-li se o případ osvojení, odpovídalo skutečnému biologickému otcovství. Tento požadavek se přitom promítá i do subjektivního práva otce dítěte, aby bylo jeho biologické otcovství respektováno ze strany veřejné moci“ (rozhodnutí II. ÚS 405/2009). Rovněž v případě otcovství založeného druhou zákonnou domněnkou (nyní § 779 odst. 1 NOZ) by otcovství právní mělo zpravidla odpovídat otcovství biologickému. Tím není řečeno, že otcovství nemůže být založeno prohlášením muže, který není biologickým otcem dítěte. Je-li však otcovství muže činícího prohlášení zcela nepochybně a zjevně vyloučeno, je zřejmé, že toto prohlášení sleduje cíle, které právo v tomto případě umožňuje dosáhnout osvojením.

S ohledem na shora uvedené se **přikláníme k závěru, že otcovství nemůže určit souhlasným prohlášením muže, který není pokrevním otcem dítěte s ženou, která není matkou dítěte a toto dítě osvojila, neboť téhož účelu lze dosáhnout, v tomto případě, prostřednictvím osvojení.** Konkrétní aplikace zákonných ustanovení je v závislosti na konkrétních okolnostech svěřena v řízení příslušnému orgánu veřejné moci.

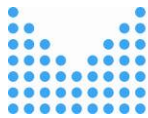
Vzhledem k tomu, že se platný text právního předpisu připouští dvojí výklad a že se jedná o věc osobního stavu, nebylo doporučeno matričnímu úřadu toto konkrétní již provedené souhlasné prohlášení o určení otcovství zrušit. Napříště je však, podle našeho názoru, třeba v takovém případě rodičům doporučit obrátit se na příslušný soud s návrhem na osvojení dítěte. Určování otcovství tímto způsobem by mohlo být posuzováno jako obcházení zákona; v krajním případě, je-li určitým jednáním zcela obcházen smysl a účel zákona a narušován veřejný pořádek, jednání by mohlo být absolutně neplatné (ustanovení § 580, 588 NOZ).

II. Dále jsme se v matriční praxi setkali s případem, kdy matka dítěte vyplnila tiskopis souhlasného prohlášení o určení otcovství před matričním úřadem. Otec dítěte vyplnil tiskopis souhlasného prohlášení o určení otcovství a na České poště, s. p., mu byl na tomto tiskopisu ověřen podpis. Tiskopis zaslal matce dítěte, která jej předložila spolu se svým vyplněným tiskopisem matričnímu úřadu, který vede knihu narození, v níž je zápis narození jejich dítěte proveden. Matrikář provedl dodatečný záznam do knihy narození o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů a vydal dítěti rodný list.

Jak se uvádí v Komentáři k Občanskému zákoníku II, Rodinné právo (Hrušáková/Králíčková/Westphalová a kol., Nakladatelství C. H. Beck, 2014), NOZ nestanoví, že by souhlasná prohlášení matky a domnělého otce měla být učiněna současně a to pouze před matričním úřadem nebo soudem. Nicméně současné prohlášení jak matky, tak otce je pravidlem.

Prohlášení o určení otcovství se činí osobně před soudem nebo před matričním úřadem, popř. před zastupitelským úřadem České republiky v cizině. V daném případě bylo prohlášení domnělého otce dítěte učiněno před držitelem poštovní licence, který ověřil jeho podpis. Jedná o věc osobního stavu, a proto nebylo doporučeno v daném případě provedené souhlasné prohlášení o určení otcovství zrušit, neboť zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí³. Žádáme, aby v rámci metodické činnosti bylo zajištěno, aby k uvedeným pochybením nedocházelo.

³ Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.)

Žádáme, aby s obsahem shora uvedeného byly seznámeny všechny matriční úřady v působnosti krajských úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a magistrátů měst Brna, Ostravy, Plzně a Magistrátu hl. m. Prahy.

JUDr. Václav Henych
ředitel odboru

Vyřizuje: JUDr. Jana Hálová
tel. č.: 974 817 427

Rozdělovník:

- všem krajským úřadům
- všem odborům vnitřních věcí magistrátů měst Brna, Ostravy a Plzně
- odboru živnostenskému a občanskosprávnímu Magistrátu hl. m. Prahy